עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכא סעיף ג:

לו ב ג מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סימן רכב סעיף א:

לז ד ה מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן רכא סעיף ג:

ו [מיי' שם הל' ד] טוש"ע שם:

לח ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד:

נפשה וגופה לשמים אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו שאם ירצה הרי הוא מוכרה לעובדי כוכבים או מאכילה לכלבים: **גמ'** אמר רב יצחק בר חנניה אמר רב הונא המודר הנאה מחבירו מותר להשיא לו בתו הוי בה רבי זירא במאי עסקינן אילימא בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן הרי מוסר לו שפחה לשמשו אלא (א) בנכסי חתן אסורין על אבי כלה גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו ואע"פ שהוא חייב במזונותן ואת אמרת מותר להשיא לו בתו לעולם בשנכסי אבי כלה אסורים על החתן ובבתו בוגרת ומדעתה תניא נמי הכי [א]המודר הנאה מחבירו אסור להשיא לו בתו אבל משיאו בתו בוגרת ומדעתה אמר רבי יעקב [ב]המדיר בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ר' יצחק אמר [ג]לצלות לו דג קטן אמר ר' ירמיה אמר רבי יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקותו כוס של שלום מאי ניהו הכא תרגימו [ד]כוס של בית האבל במערבא אמרי [ה]כוס של בית המרחץ: ולא יזון את בהמתו בין כו': תניא יהושע איש עוזא אומר [ו]זן עבדיו ושפחותיו הכנענים ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה מאי טעמא עבדיו ושפחותיו הכנענים למנחרותא עבידן בהמה לפטומא עבידא: **מתני'** [ז]המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב ומרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון: **גמ'** במאי

ר"ן

אי מפטם לה מהני ליה: **והטמאה נפשה וגופה לשמים.** שאין לו בה היתר אכילה ונמצא שאינו נהנה בפטומה: **שאם ירצה הרי זה מוכרה לעובדי כוכבים.** שאוכלין אותה וכשהיא מפוטמת לוקחין אותה ביותר או מאכילה לכלבים ונמצא נהנה בפטומה ורכוי בשרה. ונ"ל דר"א לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתרים כדי לפטמה משום דס"ל דכיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אינן נהנין בעליה בפטומה דאדרבה מפנקא טפי ולא עבדא שפיר אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא שרי ר' אליעזר דבכי האי גוונא ודאי מהנהו. ומשום דת"ק פסיק ותני ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה דמשמע דבכולהו גווני דמתסר בטהורה מתסר נמי בטמאה מהדר ליה רבי אליעזר לא כי אלא איכא גוונא דזן את הטמאה אע"פ שאינו זן את הטהורה והכי דתנא מסתם לישניה סמיך ליה אמאי דאמרו לו ודקמהדר להו ר"א דמשקלא וטריא דידהו מוכח דר"א לא שרי בטמאה אלא במזונות יתרים כדי לפטמה ולא בכדי חייה. וראיתי להרשב"א שכתב בהפך ולא נתחוורו דבריו: **גמ' הרי מוסר לו שפחה לשמשו.** דקס"ד דבבתו נערה עסקינן: **אלא בנכסי חתן אסורין על אבי כלה.** וקמ"ל שאע"פ שנכסיו אסורין עליו מותר להשיא לו בתו אע"פ שיתחייב לזונה אחר כן ונמצא מהנהו: **גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו וכו' ואת אמרת מותר להשיא לו בתו.** כלומר אם הוא יכול לזון את בתו בעודה ברשותו שהוא חייב במזונותיה כ"ש שיוכל לזון אותה אחר שנשאה שנתחייב במזונות אשתו ומאי קמ"ל רב הונא: **ובבתו בוגרת.** דלא איהו קמסר לה אלא היא עצמה: **ומדעתה.** טעמא קא יהיב למילתיה כלומר מש"ה שרי דהא מדעתה היא דכיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה. אי נמי כי קאמר מדעתה למעוטי דעתו דמתן שאם עשאו שליח לדבר עמה על עסקי נשואין אסור דהא קא מהני ליה: **המדיר את בנו לת"ת.** הא"ב הדירו שלא יהנה אביו ממנו כדי שלא יתבטל מת"ת: **מותר הבן למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את הנר.** דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו בטול למוד תורה לא אדריה. והכי מוכח האי פירושא בתוספתא דבכורות (פ"ו ה"ג) דתניא מעשה באחד שהדירו בנו לת"ת והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר: ירושלמי במס' ביכורים [פ"ג ה"ו] תני המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר רבי יעקב בר אידי בשם רבי יוחנן אף ליקח לו תפלים מן השוק מה פליגין כאן באיש כאן באשה אם היה אדם מסויים עשו אותו כאשה כלומר דאשה ואדם מסויים אין דרכן ליקח תפלים מן השוק ואנן סהדי דלדעתא דהכי לא אדריה אבל איש שאינו מסויים כיון שדרכו לילך בשוק אפי' בהכי אדריה: **מותר להשקות לו כוס של שלום.** כלומר מותר לשמשו בכוס של בית אבל אי נמי של בית המרחץ מפני דרכי שלום שהיה דרכן בכך. ומיהו דוקא [דהוי] האי כוס של מודר לשמשו בכגון זה בלבד התירו דומיא דאידך דהמדיר את בנו לת"ת שהתירו לבן למלאות לאביו מים משל אב: **את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים.** נ"ל דבמזונות יתרים קאמר ואדר"א קאי וה"ק ההוא ברייתא דשרי ר"א בבהמה טמאה דהיינו מזונות יתרים כמו שפירשתי במשנתנו ליתיה דאפי' בהמה טמאה לפטומא עבידא ולמוכרה לעובדי כוכבים אבל בעבדיו ושפחותיו הכנענים מיהא איתיה דלאינהו למנקרותא עבידן כלומר לנקר הבית ולתשמיש בלבד. ואיכא דגרסי למנחרותא כלומר שאין עומדין לאכילה אלא לנחירה בעלמא שכשהן מתין מניחין אותן ואין אדם אוכלן: **מתני' נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב.** מפרש בגמרא: **גמ'** אי

רש"י

נפשה וגופה לשמים. שאינה ראויה לאכילה לפיכך זן אותה דאינו מהנהו הנאה מרובה: **מוכרה לעובדי כוכבים.** וניחא ליה בפיטומא: **גמ' על החתן.** שהחתן הוי מודר: **הרי מוסר לו שפחה לשמשו.** ואמאי מותר: **אלא בנכסי חתן אסורין אצל אבי כלה.** ואע"פ שהחתן מהנהו שזן את בתו אפי' הכי משיא לו את בתו. ומשיב הש"ס משום הא לא צריך למימר דמותר להשיא את בתו: **דגדולה מזו אמרו.** בשנכסיו אסורים על המודר אמרינן וזן את אשתו: **אע"פ וכו' ואת אמרת וכו'.** פשיטא דמותר דהא לא מהני כלל: **לעולם בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן.** ודקאמרת הרי מוסר לו שפחה לשמשו תריץ בבתו בוגרת עסקינן שיכול להשיאו ומדעת עצמה דהואיל ואינו משיא אלא מדעת עצמה לאו הנאה דקא מהני ליה איהו אלא הנאה מועטת: **תניא נמי הכי.** דהנאה מועטת מותרת: **המדיר את בנו.** מנכסיו אם לא ילמוד תורה: **מותר.** האב למלאות כו' שהנאה מרובה נדר הימנו ולא הנאה מועטת וזו הנאה מועטת היא: **כוס של בית המרחץ.** הנאה מועטת היא: **למנחרותא עבידן.** לצורך עבודה עשויין ולא להתפטם: במאי

* * *

פירוש הרא"ש

הרי מוסר לו שפחה לשמשו. קא סלקא דעתך בקטנה או בנערה איירי שבידו למוסרה וגם מעשה ידיה שלו: גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו. אע"פ שאינו נהנה מהם כל שכן שמותר לזון את בתו אם ישיאנה לו: בבתו בוגרת ומדעתה. ואע"פ שמשיאה עלה ואינה עוברת על דעתו שרי: המדיר את בנו לת"ת. הדירו שלא יהנה ממלאכתו ותשמישו כדי שיהא פנוי לת"ת אלו מלאכות קטנות מותר לקבל ממנו כי אין מבטלים אותו כ"כ מת"ת וי"מ שהדירו אביו שלא יהנה ממנו לפי שלא היה רוצה ללמוד מותר ליהנות מן האב בדברים קטנים הללו: כוס של בית האבל. שרגילין לשתות שם כדאמרינן (פסחים קי. כתובות ח:) עשרה כוסות בבית האבל ואם האבל מודר הימנו הנאה מותר להוליך שמה יין דמלוה קעביד ולא מטי ליה הנאה כל כך דאבל כי מרובים השותים: כוס של בית המרחץ. מים חמין כדאמר בפ' כירה (שבת מח.) רחץ ולא שתה מים חמין דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים והנאה מועטת היא: עבדיו ושפחותיו למנחרותא עבידן. למראית העין לכבוד ולעמוד לפניו לשמשו ואינו חושש בפטומן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בשנכסי חתן:

* * *

מוסף רש"י

ובבתו בוגרת ומדעתה. דכיון שאין לאביה רשות בה לא הוי הנאה גמורה ואלו האי לא היה בדעתו להדירו, וגרסינן תניא נמי הכי המדיר את בנו וכו'. כלומר דלהנאה מועטת לא גמר איניש בדעתיה למיסר עליה בשעת הנדר (ראב"ה בשמו). המדיר בנו. שהדירו מנכסיו לפי שלא היה עוסק בתורה, מותר הבן באלו המעשים שעושה לו אביו, דלא הויא הנאה גמורה, והוא הדין למדיר חבירו מנכסיו, והאי דקתני המדיר בנו. מילתא דשכיחא קתני (שם).

* * *

תוספות

הרי מוסר שפחה לשמשו. דס"ד דאיירי בקטנה שניסת על ידו ולא אמרת דמותר להשיא בתו הא פשיטא דאסור: בבתו בוגרת דמדעתה. וקמ"ל אף על גב שהוא מדבר עמה ומשיא עלה לה לכנסה לו הנאת דבור לא מקרי הנאה: